

جهاد همه جانبه

مقایسه حرکت‌های جهادی

حضرت زهرا(س) و حضرت بقیة الله (عج)

دکتر جواد اسحاقیان

طلیعه

جهاد همه جانبه و باتمام قوا مورد تأکید قرآن و روایات می‌باشد^۱ و ابعاد این جهاد هم در کلام و رفتار معصومین (ع) متجلی شده است. حرکت‌های جهادی هر کدام از اولیای الهی به فراخور زمان و موقعیت خاص خودشان بروز و ظهور داشته است در این نوشتار با مقایسه و تطبیق حرکت‌های جهادی حضرت زهرا (س) و حضرت بقیة الله الاعظم (عج) بر برخی از جنبه‌های این بحث اشاره می‌کنیم.

۱. جهادی سیاسی. اجتماعی

با توجه به پیچیدگی‌های روابط سیاسی و ابزار کسب و حفظ قدرت در نظام‌های مختلف دنیا روش فعالیت‌های سیاسی در اسلام دارای ظرافت‌های خاصی است که علاوه بر شرکت فعال در جریان‌ات سیاسی جامعه برای حاکمیت اسلام و تحقق آرمان‌های سیاسی - اجتماعی آن ارزش‌های انحرافی و آلودگی‌های رایج سیاست شیطانی رایج خصوصاً در دوران کنونی، پرهیز شود.

سکوت سیاسی حضرت زهرا با توجه به اوضاع و زمان بحرانی و فتنه آلود خاص ایشان باید مورد دقت واقع شود یکی از شاخصه‌های فعالیت سیاسی ایشان بصیرت و بصیرت زایی می‌باشد پس از افشاگری‌ها ایشان در جمله‌ای می‌فرماید: «قد قلت ما قلت علی معرفة منی» مطالبی را که گفتنی بود گفتیم و از سوی معرفت و شناخت گفتیم: حمایت همه جانبه از حضرت امیر و در عمل ولایت‌پذیری و التزام خود به مصالح مسلمین و جامعه را نشان می‌دهد، در مورد حضرت مهدی (عج) هم می‌بینیم که يك دوره غیبت طولانی را متحمل می‌شوند و از جمله دلایلی که برای غیبت ایشان مطرح شده آن است که بیعت کسی بر گردن ایشان نباشد و مردم از نظام‌ها و دولت‌های حاکم مأیوس شوند یعنی تمام تلاش آن است که بینش و خودآگاهی جامعه زیاد شود و بنابر تحمیل و اجبار مواضع بر مردم وجود ندارد ولی در عین حال تلاش بر آن است که تسلیم

^۱ . به آیاتی مثل : جاهدوا فی الله حق جهاده؛ فضل الله المجاهدين علی القاعدین درجه؛ جاهد الکفار و المنافقین و اغلظ علیهم.

حاکمان جور و زیر پیمان و بیعت آن‌ها در نیابند همان طور که حضرت زهرا(س) هم در نهایت با نارضایتی و عدم پذیرش وضع حاکم به شهادت رسیدند این عنصر تلاش برای وضعیت بهتر هم از شاخصه‌های دوران انتظار ظهور است این حرکت با بصیرت و جهادی در رفتار و سیره این دو بزرگوار مشاهده می‌شود چنانچه امام زمان هم پس از ظهور با روشن‌گری و معرفی خود و ارائه نشانه انبیا و تلاوت آیات و ... به بصیرت زایی اقدام می‌کنند تا آن که این حرکت سیاسی - اجتماعی بزرگ بیشتر بر اساس حضور داوطلبانه مردم انجام شود و بخش نظامی و جهاد نظامی تنها در مناطق خاص و در برابر جریان‌ها و گروه‌های معاند انجام می‌شود.

۲. جهاد اقتصادی

یکی دیگر از ابعاد جهاد مقدس در اسلام حرکت جهادی در بعد اقتصاد و مصرف صحیح و دوری گزیدن از مصرف زدگی و تجمل‌گرایی است که بر اساس روایات، قناعت، گنجی تمام نشدنی است و علاوه بر آثار اصلاح وضعیت اقتصادی خانواده و جامعه، باعث سلامت روانی افراد می‌شود، در زندگی خانوادگی حضرت زهرا (س) و امیر المؤمنین (ع) این الگو به خوبی مشاهده می‌شود و نمونه‌های متعددی در تاریخ ذکر شده است، از جمله روزی سلمان فارسی با دیدن پوشش بسیار ساده حضرت زهرا(س) با اظهار تعجب گفت: دختران پادشاهان ایران و قیصر روم بر کرسی‌های طلایی می‌نشینند اما دختر رسول خدا(ص) نه چادر گران قیمت دارد نه لباس‌های زیبا، حضرت فاطمه فرمودند: «ای سلمان خداوند لباس‌های زینتی و تخت‌های طلایی را برای ما در روز قیامت ذخیره کرده است»^۱. در مورد حضرت مهدی (عج) هم که الگوی خودشان را دختر رسول خدا(س) معرفی می‌کنند، روایاتی در مورد زندگی ایشان وجود دارد که از جمله آن‌ها این روایت است که لباس خشن و غذای ایشان ساده و یکرنگ است^۲ علاوه بر آنکه نوع تلاش و کوشش در دوران ظهور و شیوه صحیح و عادلانه تقسیم اموال و بیت المال که جزء شاخصه‌های زمان ظهور است، باعث می‌شود اسراف و مصرف زدگی واقع نشود و مسأله پیدا نشدن فقری که بر او زکات داده شود را هم

^۱ . یا سلمان! ان الله ذخر لنا الثياب و الكرسي ليوم آخر؛ بحار الانوار، ج ۸، ص ۳۰۲، ح ۶۱.

^۲ . فو الله ما لباسه الا الغليظ و ما طعامه الا الجشب؛ بحار الانوار، ۵۲/۳۵۴.

می‌توان در این راستا تبیین نمود که پس از تلاش و کار و تولید فراوان و مصرف و تقسیم بهینه محصولات در زمان ظهور سامانه اقتصادی سالم حاکم خواهد شد و شیوه زندگی خانواده امیرالمؤمنین و خصوصاً حضرت زهرا هم علاوه بر آنکه پیام زهد و معنویت در آن هویدا است ادامه حرکت صحیح نبوی در عرصه زندگی اقتصادی است که متأسفانه با کنار رفتن رهبران صالح و کنار گذاشته شدن این روش‌های اقتصادی، حرکت حاکمان اسلامی به تدریج به اسراف رفاه طلبی و تجملگرایی شاهانه کشیده شد.

۳. جهاد علمی

جهاد همه جانبه حضرت فاطمه زهرا(س) در بخش علمی هم قابل توجه است که در ابعاد مختلف جلوه‌گر شده است:

تلاش در جهت حفظ و احیای میراث علمی نبوی با بیان روایات و حوادث مربوط به زمان حیات حضرت رسول(ص).

مناظره و دفاع از حقانیت علمی اهل بیت که در قالب خطبه فدکیه و ... مطرح شده است.

پاسخ‌گویی علمی و ارتقای سطح علمی جامعه که در يك نمونه آن، حضرت زهرا بارها پاسخ سؤال را برای فردی تکرار کردند و فرمودند: علمای پیرو ما وقتی در قیامت محشور می‌شوند به اندازه تحصیل علمشان و به قدر تلاش و کوششی که در آگاهی بخشی و راهنمایی مردم دارند به آن‌ها پاداش و جایزه خواهند داد.^۱

تلاش علمی مربوط به حضرت حجت هم که ابعاد گسترده‌ای دارد که برخی را برمی‌شماریم:

پاسخ‌گویی علمی در دوران کودکی امام و حتی در زمان حیات پدرشان امام عسکری(ع)؛

^۱ . مقاله آیت الله اشتهااردی پایگاه حوزه نت.

هدایت و جهت دهی جامعه به علماء در زمان غیبت کبری و تشویق و تکریم عالمان مانند شیخ مفید در نامه‌های ایشان در زمان غیبت؛

رشد جهشی علم در دوره ظهور (کشف ۲۵ قسمت از ۲۷ علم)؛

آموزش عمومی و ارتقای سطح علمی جامعه و عدالت تحصیلی برای تمام اقشار جامعه حتی زنان در تمان نقاط عالم؛

احتجاج و استدلال امام زمان در برابر ادیان و مخالفان با استناد به نشانه‌های انبیا و آیات در روایاتی که در هنگام خروج و قیام بیان می‌فرمایند.

می‌توان این نکته را بیان کرد که یکی از ویژگی‌های مشترک آن دو بزرگوار آن است که در دوران غیبت و اختفا یا اختناق و مظلومیت راه کارهایی برای حفظ و احیای فرهنگ نبوی حقیقی و اسلام ناب را فراهم کرده‌اند و سعی زنده نگه داشتن مبانی و آموزه‌های دینی داشته و دارند.^۱

^۱ . روایت (انا غیر مهملین لمراعاتکم و ناسین لذكرک) که نشان دهنده عنایت امام زمان در دوران غیبت است مسلماً حفاظت و حمایت غیر مستقیم از فرهنگ اسلامی و علوم الهی را هم در بر می‌گیرد. ضمن آنکه ایشان ذخیره الهی برای احیای آموزه‌های دینی هستند «این المدخر لتجدید الفرائض و السنن».